

Frana in Milo so ubile bombe

Prvega marca 1945 je bombardiranje Jesenic tragično zaznamovalo znano fotografsko družino Pavlin. Med zavezniškim napadom je bomba zadela družinsko hišo na Gosposvetki cesti in v ruševinah sta življenje izgubila Fran Pavlin in njegova visoko noseča hči Mila. Z uničenjem doma in ateljeja pa je izgubil tudi večji del fotografske zapuščine ...

URŠKA PETERNEL

V Kosovi graščini na Jesenicah in v Liznjekovi domačiji v Kranjski Gori je na ogled razstava razglednic znanega jeseniškega fotografa in založnika razglednic Frana Pavlina Pozdrav iz preteklosti. Pripravile so jo kustosinji Špela Smolej Milat in Daša Čopi ter fotografinja-dokumentalistka Katja Žvan iz Gornjesavskega muzeja Jesenice. Na ogled so številne Pavlinove razglednice, ki jih hranijo v muzeju (pridobili so jih iz različnih virov), in sicer tako originalne kot reprodukcije na panojih. Prikazujejo kraje od Vintgarja do Bele Peči in različne motive, od železnice in industrije do idiličnih vasi in planin.

A pri pripravi razstave so avtorice ugotovile, da je razen fotografij in razglednic o Franu Pavlinu le malo znana. Kot fotograf je bil na Jesenicah skoraj pozabljen, verjetno predvsem zato, ker je bil ob bombardiranju Jesenic leta 1945 uničen velik del njegove fotografske zapuščine. »K sreči je vztrajno brskanje za podatki po časopisnih virih delo kar nekaj zanimivih rezultatov, nekaj nejasnosti pa je bilo razjasnjenih v pogovorih z Zoro Slivnik Pavlin, sicer upokojeno

Kustodinja Špela Smolej Milat, potomca Frana Pavlina Maksimilijan Košir in Zora Slivnik Pavlin ter kustodinja Daša Čopi / Foto: Katja Žvan, Gornjesavski muzej, Jesenice

etnologinjo, potomko Frana Pavlina Tudi Maksimilijan Košir, eden od potomcev Pavlinove družine in zbiratelj razglednic, je bil v veliko pomoč,« je povedala Daša Čopi.

Fotograf in pivovar

Fran Pavlin (22. 10. 1872 – 1. 3. 1945) se je rodil v Bukovici pri Vodichah. Kot osemnajstletnik je odšel od doma in prepotoval velik del Nemčije in Avstrije, saj je delal kot traser železniških prog, lahko preberemo na panojih na razstavi. Fotografirati ga je naučil češki nadinženir Fran Šuber. Pavlin je hitro napredoval ter postal znan in uspešen pokrajinski fotograf. Poročil se je z Angelo Zimmer,

v zakonu sta se jima najprej rodila sinova Franc mlajši in Oton, po preselitvi na Jesenice leta 1899 pa še hčeri Albina Zora in Milena (Mila). Fran Pavlin je postal uradni fotokronist gradnje bohinjske proge in se posvetil tudi izdajanju razglednic, ki so nastale na podlagi njegovih fotografij. Čeprav je ustvarjal tudi portretne fotografije, ga je veliko bolj privlačilo upodabljanje gorskih in planinskih pokrajin, naravnih lepote, vasic ter mestnih in industrijskih vedut. Leta 1905 je uradno odprl svoj foto atelje. Postal je znan kot odličen fotograf ter založnik razglednic, njegove izdelke so objavljali v Planinskem vestniku, Ilustriranem Slovencu, Domu in svetu ter drugih časopisih doma in tudi v tujini. V njegovih delih so prepoznavni izjemno tehnično znanje, občutek za kompozicijo in estetsko dovršenost:

»Na vseh njegovih slikah se vidi fin ukus in mnogoletna praksa. Svoj aparat pozna natančno; ni vsaki svetlobi je ekspozicija prava.« (Planinski vestnik, X(4), april 1904)

»Vse razglednice so jako okusno in umetniško

dovršene, zato jih občinstvu kar najtopleje priporočamo.« (Slovenski narod, XXXVIII(58), 1905)

Svoja dela je občasno predstavil na razstavah, njegove fotografije pa so bile uporabljene tudi za promocijo slovenskih krajev v tujini, navajata avtorici razstave.

Posel prevzela hči Mila

V času med obema vojnama je postal Pavlin z družino zelo gospodarsko uspešen, z opremo foto ateljeja je sledil tehnološkemu razvoju, imel je tudi nekaj vrhunskih fotoaparatur Leica. Družini je sicer mnogo večji zaslužek prinašala trgovina s pivom

Fran Pavlin in njegova najmlajša hči Milena, ki so jo vsi klicali Mila, sta umrli med bombardiranjem Jesenic 1. marca 1945. Mila je bila šolana fotografinja, doštudirala je fotografijo na Dunaju. Na usodni dan je Fran ležal bolan v postelji, Mila pa je, visoko noseča, prihajajoča letala opazovala z balkona.

na debelo. Očetovo fotografsko in razgledničarsko dejavnost je v sredini 30. let prevzela najmlajša hči Mila, ki je doštudirala fotografijo na Grafičnem učnem in raziskovalnem inštitutu na

Javnost je na razstavi prvič dobila priložnost videti tudi druge člane družine Pavlin, za kar ima zasluge prapravnukinja Frana Pavlina Zora Slivnik Pavlin. Za razstavo je namreč prispevala fotografije iz družinskega arhiva. / Foto: Nik Bertonec

Dunaju in se kot oče posvečala pokrajinski in portretni fotografiji. Poročena je bila s Poljakom in se je pisala Jenderzyewsky, a je bila bolj znana kot Mila Pavlin.

Vsi Pavlinovi so bili planinci, tudi podporniki Slovenskega planinskega društva. Špela Smolej Milat navaja podatek, da se je Fran Pavlin za svoje številne razglednice kar 47-krat povzpel na Triglav. Pri fotografiranju v gorah, kar je bilo takrat še posebej zahtevno zaradi velikih fotoaparatur in opreme, so mu pomagali vsi člani družine. Sinova Franc in Oton sta sicer delala na železnici, hčeri Zora in Mila pa sta se ukvarjali s fotografijo.

Tragična usoda

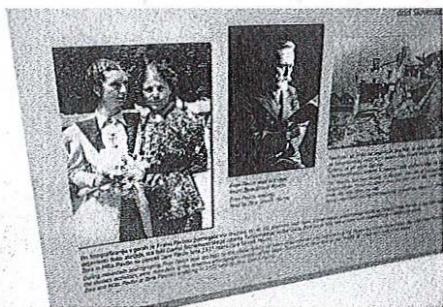
Prvega marca 1945 je bombardiranje Jesenic tragično zaznamovalo družino. Med zavezniškim napadom

njegove fotografske zapuščine. Pavlinovi so imeli na Jesenicah dve hiši, in sicer tisto na Gosposvetki cesti 15 a, za katero je bilo tudi veliko gospodarsko poslopje, ter vilo na Gosposvetki cesti 42, v kateri so imeli arhiv. Pavlinova zapuščina iz vile, ki danes še stoji v bližini nekdanje Čuferjeve trgovine, je po vojni izgubila.

Povezava z dvema obletnicama

Ob tem pa je življenjska zgodba Frana Pavlina in njegove družine povezana z dvema obletnicama, ki ju letos zaznamujejo na Jesenicah: osemdesetletnico bombardiranja in stoletnico amaterske fotografske dejavnosti. Fran in Mila sta bila med žrtvami bombardiranja, Mila in Albina Zora pa sta bili članici fotografske sekcije pri jeseniški izpostavi Turistovskega kluba Skala, ki so jo ustanovili pred natanko sto leti. Mila je vsaj enkrat razstavljala s tem društvom, hranila je tudi društveni arhiv, ki pa je bil prav tako uničen v bombardiranju, sta ugotovili avtorici razstave.

Ob tem je javnost na razstavi prvič dobila priložnost videti, kako so bili videti tudi drugi člani družine Pavlin, za kar ima zasluge prapravnukinja Frana Pavlina Zora Slivnik Pavlin. Za razstavo je namreč prispevala fotografije iz družinskega arhiva.

Zora in Mila ter Fran Pavlin / Foto: Nik Bertonec

Predstavili proso

ANA JAGODIČ DOLŽAN

Verje – Jesen pod Črnetovim topolarjem, tradicionalni etnološko in kulinarčno obarvan dogodek v organizaciji Turističnega društva Pirmiče in Ekološke kmetije Pr' Cemet, je letos v ospredje postavil proso. »Če želimo nekaj narediti za svoje zdravje, posezimo po žitu, ki ima številne

koristne snovi, kot so kalcij, železo, silicij, vitamini B ... Poleg tega ne vsebuje glutena, je lahko prebavljivo in okusno,« je Stefan Čebašek spregovoril o razlogih za vključevanje prosa v prehrano. Na nedeljskem dogodku so člani društva zanj navduševali s pripravo prosene kaše v kombinaciji z repo, mesom in ocvirki ter kaše z jurčki, za posladek

pa so ponudili proseni narastek. Obiskovalci – dogodek je privabil različne starostne skupine – so lahko videli tudi nekatera opravila in pripomočke, povezane s spravilom žita, med njimi pajkl (vetrovnik), namenjen čiščenju žitnega zrnja oziroma ločevanju zrnja od plev. Otroci so bili najbolj navdušeni nad žmrljami, napravo za ročno mletje žita.

Obiskovalci so med drugim okušali proseno kašo z jurčki. / Foto: Ana Jagodič Dolžan